

Var ska tredje världens mineraler bearbetas?

De mineralexporterande u-ländernas regeringar strävar numera efter att öka graden av bearbetning på platsen. I denna strävan kommer de ofta i konflikt med de multinationella gruvbolagens intressen. Radetzki söker här klarlägga vari denna intressekonflikt består och vilka som är dess bakomliggande orsaker.

Trots att större delen av u-världen ännu inte utsatts för någon noggrannare mineralprospektering, har de fattiga länderna som grupp sedan länge varit mycket betydande leverantörer av metallmineraler. Malmletningen i dessa länder intensifieras nu alltmera för att kompensera för industrivärldens gradvis uttömda resurser. Man kan följaktligen på goda grunder förmoda att tredje världens position som leverantör av metallmineraler blir förstärkt under kommande år.

Utländskt kapital har spelat en helt dominerande roll i u-ländernas mineralsektorer. Praktiskt taget hela vidareförädlingen av den i u-länderna utvunna malmen har av tradition förlagts till de multinationella gruvbolagens anläggningar i i-världen.

Under gångna decennier har det utländska gruvkapitalets dominans och fri-

het gradvis blivit kringskuren. U-ländernas regeringar har utvidgat sin kontroll över mineralsektorn. Med hjälp av hårdare beskattning eller nationalisering har regeringarna också övertagit en större del av "överskottsvinsterna" ur de rika mineralfyndigheter som exploaterats.

En ny strävan från regeringarnas sida är att öka graden av bearbetning på platsen av de mineral som exporteras. Betydande resultat har redan uppnåtts i detta avseende, vilket siffrorna i *tabell 1* belyser. U-landspolitiken i denna fråga har ofta kommit i konflikt med bolagens intressen. Det är denna konflikt som bildar tema för vår fortsatta framställning.

Två kalkyler

Ekonomer har sedan länge observerat och analyserat skillnaden mellan privatekonomiska och samhällsekonomiska betraktelsesätt. I den privatekonomiska kalkylen tar man bara med de kostnader och intäkter som direkt berör ett projekt. Den samhällsekonomiska kalkylen är mera fullständig i så måtto att den försöker få med också de indirekta effekterna av verksamheten, som varken gottgörs eller belastar projektets resultatkonto, men som ändå påverkar samhällets ekonomi och välfärd.

Vår frågeställning utgör en variation på detta tema. Syftet är att studera orsa-

Docent MARIAN RADETZKI var tidigare chefsekonom vid CIPEC, de kopparexporterande ländernas samarbetsorgan, och är nu verksam vid Institutet för internationell ekonomi vid Stockholms universitet. Hans forskning är främst inriktad på problem som rör u-länder, råvaror och bistånd.

kerna till de intressekonflikter som uppstår mellan mineralexporterande u-länder och multinationella gruvbolag beträffande lokalisering av den industri som förädlar malmerna. Problemet skiljer sig från det standardfall som skissats härövan framförallt genom att blickfältet vidgas till det internationella planet. På detta plan kan man urskilja åtminstone fyra skilda intressenter, var och en med sin egen uppfattning och värdering av alternativa lokaliseringar av mineralbearbetningsindustrin, nämligen det exporterande u-landets regering, det multinationella gruvbolaget, det mineralimporterande landets regering och världshushållet som helhet. Framställningen koncentreras på skillnaderna mellan u-landets och bolagets uppfattning i denna fråga. Vårt begränsade syfte är att klargöra skillnaden mellan dessa två parter intressen, och att skapa förståelse för orsakerna till intressekonflikterna, snarare än att föreslå lösningar till rådande konflikter.

Bolagens intressen och uppfattningar har tills nyligen varit utslagsgivande för bearbetningsindustrins lokalisering. Vi börjar därför med att behandla för- och nackdelarna av lokalisering till det mineralexporterande u-landet såsom de upplevs ur bolagets horisont. Därefter övergår vi till att studera u-landets överväganden i denna fråga. Vi prövar inledningsvis i vad mån företagens skilda argument också har relevans från u-landets synpunkt. Slutligen identifierar vi en rad konsekvenser av u-landslokaliserad mineralbearbetning som inte beaktas av bolagen, men som är av stor vikt för det mineralexporterande landet.

Företagens fördelar i u-land

Minskade transportkostnader utgör den första viktiga fördelen för ett mineralbearbetande företag av u-landslokalisering. Transportvägarna för mineralerna är ofta långa. I vissa fall är det ekonomiskt helt

Tabell 1. Andel bearbetade metallmineraler i procent av den totala utvinningen av metallmineraler i u-länderna¹

	1960	1970
Bauxit	3	10
Koppar	75	78
Järnmalm	23	25
Bly	57	69
Tenn	66	79
Zink	29	42

¹ Andelen är beräknad som värdet av u-ländernas gruvbrytning och bearbetning i procent av det totala värde som deras malm skulle uppnå om den hade bearbetats till metalltackor (eller kulsinter när det gäller järnmalm).

Källa: Världsbanken.

nödvändigt att förlägga åtminstone det första bearbetningsskedet till exportlandet. Detta gäller t ex ädla metaller, men också basmetaller som koppar och tenn, där malmernas metallinnehåll ofta understiger 1 procent. Koncentrering på platsen erbjuder överväldigande ekonomiska fördelar i sådana fall.

Material som bauxit, med 15—20 procents metallinnehåll, kopparkoncentrat, som består av 25—35 procent koppar och järnmalm, där järninnehållet utgör omkring 50 procent av totalvikten, exporteras däremot i stora kvantiteter och över långa avstånd.

Besparingar på detta område vore uppenbarligen möjliga. Med transoceaniska transportkostnader i början av 70-talet på omkring 5 dollar per ton och en kostnad på ca 50 dollar för att omvandla 5 ton bauxit till 2 ton aluminiumoxid skulle besparingen av bearbetning på platsen bli 15 dollar eller 30 procent av bearbetningskostnaden. Kostnaden för att omvandla 3 ton kopparkoncentrat till 1 ton blister (99 procent koppar) uppgick till omkring 220 dollar. Transportbesparingen, 10 dollar, skulle utgöra nära 5 procent i detta fall. Procenttalen är antagligen högre i dag, då transportkostna-

derna har stigit mer än proportionellt på grund av oljeprisutvecklingen.

En *andra* omständighet som minskar kostnaderna för bearbetning i det mineralexporterande u-landet är av relativt nytt ursprung och har att göra med miljöfrågorna. Många processer för mineralbearbetning är starkt förorenande. Världens tätbefolkade industricentra har på senare år blivit allt mera miljö känsliga. Kostnadshöjande bestämmelser och begränsningar har följaktligen lagts på mineralbearbetning i dessa centra.

Situationen är helt annorlunda i de flesta u-länder. Deras högre värdering av produktionstillskott i förhållande till miljöfrågorna gör att förorenande mineralbearbetning förlagd till tredje världen slipper ifrån de kostsamma miljöpålagorna. Konkurrenskraften förbättras väsentligt av detta förhållande.

En *tredje* omständighet som verkar till förmån för lokalisering av mineralbearbetning och metallframställning till vissa mineralexporterande u-länder är att sådan verksamhet ofta är energiintensiv. Mer än hälften av smältningkostnaderna för aluminium och omkring en fjärdedel av smältning- och raffineringkostnaderna för koppar består av energikostnader. Hög andel energi i de totala framställningskostnaderna har man också för t ex nickel och zink.

Stora kvantiteter billig energi finns att tillgå i en del mineralexporterande u-länder. Ghana och Zaire t ex har byggt ut imponerande vattenkraftanläggningar med ett energiutbud som överstiger de aktuella behoven. I den bauxitexporterande karibiska regionen finns stora mängder naturgas (biprodukt vid oljeproduktionen) som för närvarande inte utnyttjas. Betydande besparingar finns att göra på lokalisering av energiintensiv mineralbearbetning till sådana länder.

De tre omständigheter som just diskuteras, har otvivelaktigt bidragit till

många bolagsbeslut att förlägga mineralbearbetningen till det exporterande u-landet. I de flesta fall har dock kostnadsfördelarna uppenbarligen varit otillräckliga. Sålunda skeppas fortfarande väldiga mängder bauxit och kopparkoncentrat över stora avstånd. Dyrbara tekniska utvecklingsprogram har inletts för att göra mineralbearbetningen miljövänlig och acceptabel i i-länderna. Och de billiga fasta energikällorna i en del mineralexporterande länder tenderar att förbli underutnyttjade. Vi ska nu undersöka vad som kan ligga bakom gruvindustrins kvarvarande ovilja mot lokalisering av mineralbearbetningen i de mineralrika u-länderna.

Företagens nackdelar i u-land

Förekomsten av bearbetningsanläggningar i hemlandet avskräcker företagen från att bygga upp ny kapacitet i de mineralexporterande länderna. Bearbetningsindustrierna har lång livslängd, och det är bara sällan som man gör investeringar i kompletta nya anläggningar. Utvidgning och/eller successiv, partiell förnyelse av existerande anläggningar är mycket vanligare. Nackdelarna för bolaget med att flytta sin bearbetningsverksamhet utvecklas därmed till någonting nästan permanent.

En annan negativ faktor är att de mineralexporterande u-länderna till skillnad från importländerna ofta saknar den infrastruktur som bearbetningsindustrin kräver. Även om den långsiktiga lönsamheten vid bearbetning i det exporterande u-landet, *inklusive* kostnaderna för den erforderliga infrastrukturen, skulle vara gynnsam, kan bolaget komma att avstå från sådan lokalisering. Med existerande skalfördelar i såväl bearbetningsindustrin som infrastrukturen kan skälet till den negativa inställningen t ex vara finansieringssvårigheter.

Tullstrukturen i många industriländer

missgynnar vidare mineralbearbetning i exportländerna. Den effektiva tullen på bearbetningsmomentet är ofta mycket hög. Denna tullstruktur är som regel i linje med de multinationella gruvföretagens intressen, eftersom den skyddar deras existerande bearbetningsindustrier i i-länderna. Med hänvisning till rådande tullar har företagen ett starkt argument mot u-ländernas propåer om komplettering av gruvdriften med lokala smältverk och raffinaderier.

Bolagens känsla av att vara mera utsatta för "politiska risker" när de investerar i u-länderna är förmodligen ytterligare en viktig faktor. Frukten för att värdlandets regering ska höja beskattningen, nationalisera utan att ge vad som anses vara tillräcklig kompensation eller på annat sätt inte respektera ingångna avtal, framkallar en önskan att begränsa de värden som står på spel till ett minimum.

"Den effektiva tullen på bearbetningsmomentet är ofta mycket hög. Denna tullstruktur är som regel i linje med de multinationella gruvföretagens intressen, eftersom den skyddar deras existerande bearbetningsindustrier i i-länderna."

En besläktad faktor på mera allmän nivå är de multinationella företagens bristande kännedom om förhållandena i u-landet. Svårigheterna att skaffa sig den information som behövs och den mentala barriären mot att tillägna sig den, är ytterligare en faktor som hindrar företagens beslut om omlokalisering mycket mer än som motiveras av de faktiska kostnaderna för att samla in information.

De två ovannämnda faktorerna kan ta formen av krav på högre avkastning för bearbetningsprojekt förlagda till det mineraläggande u-landet.

Också det ointegrerade gruvbolaget som inte självt förädlar sina produkter kan förmodas se negativt på upprättandet av lokal bearbetningsindustri. Denna inställning kan t ex basera sig på att bolaget fruktar att dess frihet att sälja den obearbetade malmen på världsmarknaden blir inskränkt, och att regeringen genom bearbetningsverksamheten på hemmaplan kan skaffa sig större kontroll över bolagets verksamhet.

De företagsbeslut om lokalisering av mineralbearbetning till u-länder som bygger på ovanstående argument blir troligen mera negativa än vad man kunde förvänta sig av ett globalt lokaliseringsmönster, som syftar till maximal produktion ur givna tillgångar. Det behöver knappast sägas att företagsbesluten hamnar långt ifrån önskningarna och ambitionerna hos de mineralexporterande u-ländernas regeringar.

U-ländernas önskemål

Vi ska nu övergå till att diskutera de faktorer som ligger bakom u-ländernas starka önskan att bearbeta sina mineraler hemma.

Anta att BNP-tillväxt, sysselsättning och ökade statliga intäkter är de långsiktiga målen för den ekonomiska politiken i ett mineralrikt u-land. Anta vidare att bristen på investeringskapital utgör ett hinder för den ekonomiska utvecklingen och att en del av de totala inhemska investeringsutgifterna täcks av kapitalimport. På vilket sätt bidrar då integration framåt från gruvbrytning till mineralbearbetning till att de eftersträvade målen uppnås? Skulle dessa mål tillgodoses bättre om de investeringsresurser som krävs för mineralbearbetning i stället lades ned på att öppna ytterligare gruvor eller användes i andra sektorer i ekonomin?

Det kan vara lärorikt att inledningsvis fråga varför det mineralexporterande

landet över huvud taget skulle investera i mineralutvinning. Modern gruvdrift är starkt kapitalintensiv och dess sysselsättningseffekt är begränsad. Svaret är att om mineralfyndigheterna är rika och billiga att bryta blir deras lönsamhet och följaktligen deras bidrag till BNP och till statsinkomsterna så högt att det kompenserar deras ringa sysselsättningstillskott. Trots sin kapitalintensitet blir därför investeringar i gruvdrift fördelaktiga för samhället.

”Det behöver knappast sägas att företagsbesluten hamnar långt ifrån önskningarna och ambitionerna hos de mineralexporterande u-ländernas regeringar.”

Mineralbearbetningens kapitalintensitet brukar oftast vara to m ännu högre än gruvbrytningens.¹ Eftersom kostnaderna för smältning och förädling av metallen inte har något samband med det mineralexporterande landets rika naturresurser, finns det inte något uppenbart skäl att anta att denna förädlingsverksamhet skulle ge några höga vinster. Till skillnad från gruvdriften är inte mineralbearbetning något självklart attraktivt

¹ Det finns en omfattande och ibland förvirrande litteratur om mätning av relativ kapitalintensitet i olika branscher. (För en sammanfattning se tex *Technology and Employment in Industry*, [1975, kap 1].) En studie av W W Leontiefs siffror för de totala direkta och indirekta kapitalkostnaderna och arbetskraftsbehoven i Förenta staterna 1947 tyder på att kapitalintensiteten (kapitalinsatsen per sysselsatt) i mineralbearbetningsindustrin är högre än i gruvindustrin och att kapitalintensiteten för båda är högre än för metallmanufaktur eller för det totala genomsnittet i industrin [*International Trade* 1969, s 102—121]. En studie av H Lary [Lary 1968] av amerikanska industridata för 1965 grundad på en annan mätmetod, tyder på att mineralbearbetningsindustrier är mera kapitalintensiva och metallmanufakturindustrier är mindre kapitalintensiva än genomsnittet för hela industrin.

med tanke på de nationella mål som landet eftersträvar. Skälen till en regerings önskan att främja investeringar i mineralbearbetning återstår därför att fastställa.

U-land kontra företag

Företagets bedömning har endast begränsad giltighet för det mineralexporterande landet, och vi avser att börja med att avfärda några uppenbart irrelevanta argument. Det multinationella företagets tvekan inför lokalisering av mineralbearbetningsanläggningar till det mineralexporterande landet har ingen giltighet för den nationella regeringen i den mån som den grundas på företagets ägande av bearbetningskapacitet utomlands, på dess uppskattning av de politiska riskerna eller på dess bristande kännedom om de socioekonomiska förhållandena i värdlandet. De svårigheter som importländernas skeva tullbarriärer utgör är nog mera av ett övergångs- och förhandlingsproblem sett ur exportlandets synvinkel.

I andra frågor sammanfaller företagets och u-landsregeringens betraktelsesätt. När vi ovan granskade företagets synsätt förde vi fram tre omständigheter som talade för lokalisering av bearbetningsanläggningar till de mineralexporterande länderna. Giltigheten i dessa kvarstår när problemet betraktas ur den nationella regeringens synvinkel. I den mån som transportbesparingar, frånvaro av miljövårdskostnader eller tillgången på billig energi minskar kostnaderna för smältning och förädling av metall, ökar konkurrenskraften och lönsamheten i sådana företag. Deras bidrag till BNP och skatteintäkter ökar och följaktligen också deras fördel för värdlandets regering.

Vinsterna av obefintliga eller låga miljöpålagor kan naturligtvis ifrågasättas. Man kan hävda att de samhällsekonomiska fördelar som uppstår genom produktion i förorenade industrier upphävs

Staffans Stollar

HAHA, DÅ FÅR NI INGEN
INDUSTRI OM INTE VI FÅR
FÖRSTÖRA ER MILJÖ!

av de välfärd förluster som uppstår genom miljöförstöringen. Men det finns faktiskt starka skäl att tro att de välfärd förluster det handlar om är små. Många gruvor och mineralbearbetningsanläggningar i tredje världen ligger i obebodda områden som djungler och öde öknar där miljöskadorna saknar betydelse. Rent allmänt torde man i de fall där avvägning mellan miljökvaliteter och produktionsnivå måste göras kunna vänta sig att viljan att acceptera miljöförstöring till förmån för en given produktionsökning är högre i länder med låg inkomstnivå. De tillväxtfrämjande miljöförstörande industriernas samhälleliga fördelar skulle då vara större i fattiga än i rika länder.

Lättare att skaffa kapital

Som vi redan konstaterat, erbjuder inte

mineralbearbetningsindustrierna några självklara fördelar framför andra ekonomiska aktiviteter i det exporterande landets utvecklingsprocess. Det gäller därför att presentera skälen till att just mineralbearbetningen ska prioriteras. Lättheten att skaffa utlandskapital till denna verksamhet är den första bland de faktorer som vi ska ta upp till diskussion.

För ett mineralexporterande u-land som tillgodoser sina nationella investeringsbehov med kapitalimport kan det vara en fördel att betona mineralbearbetning på grund av att det är lättare att få utländskt kapital till sådan verksamhet.

Bakgrunden till detta är att vissa i-länder, som är kraftigt beroende av mineralimport, är beredda att ge offentligt stöd till program som kan garantera dem deras långsiktiga mineraltillförsel. Frank-

rike, Västtyskland och Japan tex subventionerar sina gruv- och metallbearbetningsföretags utländska verksamhet med detta mål i sikte [Mikdashi 1976, kap 1].

Utländska investerare i gruvor, som är ivriga att få rätten att exploatera och exportera mineralerna kan vara villiga att acceptera villkoret att deras överenskomelse också omfattar bearbetning av råvaran på platsen, i synnerhet i fall där de kan vänta sig subventioner från sin egen regering för hela investeringspaketet.

U-ländernas regeringar har vanligen ingen liknande hävstång när det gäller att skaffa utländskt kapital till andra sektorer. När de jämför investeringar i mineralbearbetning å ena sidan och i sådan verksamhet som jordbruk och tillverkningsindustri å den andra, måste de därför ta hänsyn till den förstnämnda investeringstypens överlägsna förmåga att dra till sig utländska resurser.

Internprissättning

I de fall där gruvdrift och mineralbearbetning bedrivs av samma ägare skulle en lokalisering av den senare till det exporterande u-landet gynna regeringen där, genom att minska företagens möjligheter att manipulera sina vinster och skattebetalningar genom internprissättning. När exporten utgörs av förädlad metall kan nämligen exportpriserna lätt jämföras med tillgängliga internationella prisuppgifter. Sådana jämförelser är vanskligare att göra när det gäller obearbetade produkter, eftersom det sällan finns enhetliga internationella priser för sådana produkter.

Marknadsform

Exportmarknadernas struktur blir en viktig faktor att ta hänsyn till när mineralprodukten säljs till fristående avnämare. Den internationella marknad där obear-

betade metallmineraler säljs är starkt koncentrerad. Smältverk och raffinaderier för icke-järnmetaller liksom stålverk har mycket betydande stordriftsfördelar. Deras väldiga kapacitet kräver ofta leveranser från många gruvor. Deras fåtal kan rimligtvis väntas ge upphov till högre vinster till följd av geografiskt begränsade monopson, förhandlingsmonopson eller implicita köpkarteller. Däremot köps förädlade metaller och metallkomponenter av ett otal industrier, och koncentrationen bland köparna av varje metall är inte så hög.

Detta är ännu ett argument till förmån för u-landsregeringarnas ansträngningar att bygga upp en mineralbearbetningsindustri hemma. Med rådande marknadsförhållanden kommer sådana ansträngningar att medverka till att överföra till det mineralexporterande landet en del av de monoposvinster som köparen av den obearbetade produkten åtnjöt. En uppskattning av storleken av dessa vinster erbjuder väldiga problem. Litteraturen om marknadsformer ger en antydning om

---

”Det verkar som om de rika möjligheter som ligger i mineralutvinning drar till sig en större andel än önskvärt inte bara av kapitalet utan också av kvalificerade mänskliga resurser och av regeringarnas tid och uppmärksamhet.”

---

att sådana vinster kanske inte är särskilt stora [Stigler 1968]. Om så vore fallet skulle man ha väntat sig större ansträngningar bland de ointegrerade gruvbolagen att skaffa sig egna bearbetningsanläggningar.

Diversifiering

Utöver de utvecklingsmål, som tidigare specificerats, är det troligt att regeringarna i de mineralexporterande u-länderna

också strävar efter ekonomisk diversifiering. Önskan att diversifiera ekonomin motiveras såväl av fruktan för att den tillväxt som mineralutvinningen möjliggör, på lång sikt kanske inte är tillräcklig för den önskade tillväxten i BNP, sysselsättning och offentliga intäkter, som av de risker som ligger i att vara kraftigt beroende av en enda exportprodukt. Ekonomisk diversifiering är sålunda inte ett oberoende utvecklingsmål, utan härleds ur de övriga.

Empiriska material tyder på att ekonomisk diversifiering kan vara svår att uppnå i många u-länder. De mineralexporterande länderna i *tabell 2* för sedan länge en politik som går ut på att minska beroendet av mineralsektorn. Deras strävan har inte haft någon större framgång. Det verkar som om de rika möjligheter som ligger i mineralutvinning drar till sig en större andel än önskvärt inte bara av kapitalet utan också av kvalificerade mänskliga resurser och av regeringarnas tid och uppmärksamhet. Möjligheter inom andra verksamhetsområden förblir följaktligen outnyttjade och det höga beroendet av mineraler består.

Önskan att diversifiera ekonomin parat med svårigheterna att faktiskt göra detta skapar ett dilemma. Det är möjligt att detta dilemma skulle vara lättare att lösa genom att basera diversifieringsprocessen på själva mineralsektorn. I stället för att försöka minska mineralutvinningens dominans genom ansträngningar att expandera jord- och skogsbruket eller textilindustrin, kunde man främja diversifieringen genom långtgående integration framåt från malmbrytning till smältning, förädling och metallbearbetning liksom till framställning av metallintensiva tillverkade produkter.

Den första fördelen med en sådan politik är att den skulle kunna tillgodogöra sig den teknologi, infrastruktur och det produktionskapital som används av gruv-

Tabell 2. Export av tio viktiga mineral i procent av totala exporten.

	1960	1972—74
Bolivia	83	80
Chile	77	78
Peru	49	57
Zaire	23	74
Zambia	98	96

Källa: Världsbanken, Commodity Trade and Price Trends, 1973 och 1976.

industrin och dra nytta av de insikter och erfarenheter som utvecklats i gruvdriften. Dessutom skulle integrering framåt till tillverkning av metallprodukter, som också kräver andra insatsvaror än metall, kunna innebära en definitiv brytning av det ensidiga mineralberoendet. Vinsterna av detta, i form av t ex breddad arbetsmarknad, värdefulla erfarenheter av industriproduktion och exportförsäljning i allmänhet eller av integrering bakåt till produktion av andra insatsvaror än metaller för den i huvudsak metallbaserade tillverkningsindustrin, är inte alltid lätta att mäta.

Slutsatser

De argument som förts fram i denna analys kan klargöra varför företagen är tveksamma och u-landsregeringarna ivriga att gynna sådan lokalisering. Vi prövade hållbarheten i de olika u-landsargumenten till förmån för integrering framåt i förhållande till de utvecklingsmål som ställs upp i dessa länder. Även om argumentens vikt varierar ger resonemanget en klar antydning om att de mineralexporterande länderna i många fall kan få betydande fördelar av att upprätta mineralbearbetningsanläggningar inom sina gränser. Mot bakgrunden av de utvecklingsmål som eftersträvas framstår därför regeringarnas ansträngningar att främja integrering framåt i mineralsektorn som

förståeliga. Denna allmänna slutsats utesluter uppenbarligen inte behovet av att nagelfara varje projekts speciella för- och nackdelar.

Vår analys bör också ha gjort klart att u-landsregeringarnas respektive företagens skilda åsikter i huvudsak återspeglar skillnader i synvinkel och mål. Båda skulle vinna på vissa konsekvenser av att mineralbearbetning förläggs till det exporterande u-landet. Detta gäller t ex den kostnadsminskning i transportledet som kan uppstå genom sådan lokalisering. Andra konsekvenser har giltighet endast för den ena av de två parterna. Sålunda har inte u-landsregeringarna anledning att ta hänsyn till den kapitalförlust som drabbar företagen när omlokaliseringen av bearbetningen nödvändiggör en nedskärning av existerande kapacitet i i-världen. På liknande sätt skulle regeringarna vara ensamma om att uppskatta fördelarna med den ekonomiska diversifiering som blir resultatet av integrering framåt i förädlingskedjan.

Ytterligare andra konsekvenser av en ändrad lokalisering skapar en intressekonflikt mellan de två parterna. Det större utrymme för statlig kontroll över bolaget som blir följden av bearbetning i

exportlandet och bolagets samtidigt minskade möjligheter att manipulera genom internprissättning är belysande exempel.

Givet skillnaderna i synvinkel och mål kommer naturligtvis en del av olikheterna i åsikterna om lokalisering av mineralbearbetning att bestå. Men motsättningen mellan de två parterna skulle kunna minskas om båda ansträngde sig att förstå den andra partens bevekelsegrunder och försökte ge efter för och anpassa sig till den andres intressen, där så kan ske utan större förlust för den tillmötesgående parten. En sådan förståelse skulle otvivelaktigt skapa större förutsättningar för ett konstruktivare samarbete på detta viktiga område.

Referenser

- Commodity Trade and Price Trends*, [1976], Världsbanken, Rapport nr EC-166/76, Washington D.C.
- International Trade*, [1969], red J Bhagwati, Penguin, Harmondsworth
- Lary, H., [1968], *Imports of Manufactures from Less Developed Countries*, Columbia University Press, New York
- Mikdashi, Z., [1976], *The International Politics of Natural Resources*, Cornell University Press, London
- Stigler, G. J., [1968], *The Organization of Industry*, Irvin, Homewood, Ill
- Technology and Employment in Industry*, [1975], red A S Bhalla, ILO, Genève